

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi arvopaperimarkkinalain muuttamisesta sekä muuksi arvopaperikaupan selvitystoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä marraskuuta 1997 lähettänyt talousvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 209/1997 vp laiksi arvopaperimarkkinalain muuttamisesta sekä muuksi arvopaperikaupan selvitystoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ilkka Harju, valtiovarainministeriö

- lainsäädäntöneuvos Manne Airaksinen, oikeusministeriö
- toimistopäällikkö Timo Rintanen, Rahoitustarkastus
- ekonomisti Kimmo Virolainen, Suomen Pankki
- johtaja Erkki Kontkanen, Suomen Pankkiyhdistys
- toimitusjohtaja Markku Savikko, Arvopaperivälittäjien Yhdistys
- apulaisjohtaja Tapani Manninen, HEX Oy, Arvopaperi- ja johdannaispörssi.

HALLITUKSEN ESITYS

Arvopaperimarkkinalakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet arvopaperikauppojen selvitystoimintaa koskevat säännökset. Ehdotettuja säännöksiä sovelletaan arvopaperimarkkinalaissa lueteltujen julkisen kaupankäynnin kohteena olevien arvopapereiden luovutusten selvitykseen. Säännökset koskevat sekä arvopapereilla että arvo-osuuksilla tapahtuvia luovutuksia.

Selvitystoiminnan ammattimaiseen harjoittamiseen vaaditaan valtiovarainministeriön myöntämä toimilupa. Toimintaa voi harjoittaa vain siihen erikoistunut selvitysyhteisöksi kutsuttava osakeyhtiö.

Laissa säädetään toiminnan yleisistä puitteista, kuten selvitysyhteisölle ja toimintaan osallistuville selvitysosapuolille asetettavista vaatimuksista, toiminnan turvallisuuden ja luotettavuuden

varmistamisesta sekä eri osapuolten välisistä vastuusuhteista.

Selvitysosapuoliksi voidaan hyväksyä vain sellaiset yhteisöt, joilla on riittävä osakepääoma ja jotka sitoutuvat noudattamaan selvitysyhteisön sääntöjä.

Laissa ovat tarkemmat säännökset muun muassa toimiluvasta, selvitysyhteisön säännöistä ja sen liiketoiminnasta, selvitysyhteisön ja selvitysosapuolen toiminnan ja aseman turvaamisesta sekä selvitysyhteisön ja selvitysosapuolen panttioikeudesta.

Tällä hetkellä selvitystoimintaa harjoittaa Suomen Arvopaperikeskus Oy, jonka tulee hakea toimilupa lain tultua voimaan.

Arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetyn kaupintatilin käyttöä ehdotetaan laajennetta-

vaksi siten, että tiliä voidaan käyttää myös selvitystilinä.

Hallituksen esityksessä on myös sijoituspalveluyrityksistä annetun lain, optikauppalain ja

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muutosesitykset sekä kokonaisuuteen liittyvän osakeyhtiölain säännöksen kumoamisesitys.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Valiokunta pitää lakiehdotuksia tarkoituksenmukaisina ja ehdottaa niiden hyväksymistä jäljempänä esitetyin muutoksin.

Selvitystoiminnan laintasoinen sääntely on tarpeen arvopaperikaupan laajentumisen ja kansainvälistymisen johdosta. Arvopaperikaupan kansainvälistyminen vaatii entistä keskitetymää ja selkeämpää kauppohen selvitysjärjestelmää. Tavoitteena on, että selvitys järjestetään tehokkaasti, turvallisesti ja luotettavasti ja että toimitukset ja maksut suoritetaan ajoissa. Sääntelyllä pyritään vähentämään riskejä arvopaperimarkkinoilla.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 4 a luvun 6 §:n perustelut ovat vanhentuneet. Pykälässä säädetään vaikutusvaltarajoituksesta. Selvitysyhteisön kokouksessa ei kukaan saa äänestää yli yhdellä kahdeskymmenesosalla kokouksessa edustetusta äänimäärästä, ellei valtioneuvosto erityisestä syystä myönnä rajoituksesta poikkeusta.

Vastaavanlainen arvopaperipörssiä koskeva rajoitus on arvopaperimarkkinalain 3 luvun 8 §:ssä ja optioyhteisöä koskeva rajoitus optikauppalain 2 luvun 7 §:ssä. Pykälän perusteluissa viitattu liikepankkilain 16 §:n 1 momentissa ollut liikepankkia koskenut rajoitus on kumottu 1.1.1998 voimaan tulleella lailla (HE 208/1997 vp).

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan selvitysyhteisöä, arvopaperipörssiä, optioyhteisöä ja arvopaperikeskusta koskeva vaikutusvaltarajoitus on tarkoitus poistaa erikseen myöhemmin ja siirtyä nykyisin luotolaitoksilta, vakuutusyhtiöiltä ja sijoituspalveluyrityksiltä EY:n direktiivin mukaisesti edellytettyn omistajien ja hallintohenkilöiden sopivuutta ja luotettavuutta kos-

kevaan valvontaan ja ennakkolliseen omistajakontrolliin.

Valiokunta kiirehtii esityksen valmistelua vaikutusvaltarajoitussäännösten yhdenmukaistamiseksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

Arvopaperimarkkinalaki

4 luku 5 a §. Valiokunta on lisännyt 1 momentin säännökseen myös optioyhteisön. Hallituksen esitykseen sisältyvän kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetun lain 2 luvun 4 §:n 1 momentin muutosesityksen mukaan optioyhteisö saa harjoittaa arvopaperimarkkinalain 4 luvun 5 a §:n 3 momentissa tarkoitettujen arvopaperien lainaus- ja takaisinostosopimusten selvitystoimintaa, jos Rahoitustarkastus on hyväksynyt sopimuksen ehdot tai jos ehdot on hyväksytty osana optioyhteisön sääntöjä. Arvopaperimarkkinalakiin tehdyllä muutoksella säännökset vastaavat toisiaan.

Valiokunta on täsmentänyt saman pykälän 4 momentin säännöstä siten, että siinä mainitaan myös lainaussopimukset. Valiokunta on korvannut momentissa olevan viittauksen tuloverolain 45 §:ään viittauksella elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuihin arvopaperin takaisinostosopimuksiin tai lainaussopimuksiin tuloverolainsäädäntöön tehdyn muutoksen johdosta (HE 218/1997 vp).

4 a luku 4 §. Valiokunta on täydentänyt 1 momentin säännöstä siten, että ennen selvitysyhteisön sääntöjen vahvistamista säännöistä on pyydetävä lausunto myös arvopaperipörssiltä tai muun julkisen kaupankäynnin järjestäjältä sääntöjen yhteensopivuuden varmistamiseksi ja arvopaperimarkkinoita kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi. Arvopaperien julkises-

sa kaupankäynnissä korostuu kaupankäynnin järjestäjän ja selvitysyhteisön käytännön yhteistoiminta, minkä vuoksi kaupankäynnin järjestäjän kuulemista on pidettävä asianmukaisena.

4 a luku 5 §. Valiokunta on poistanut 2 momentin kolmannen virkkeen, koska säännös on käynyt tarpeettomaksi muuttuneiden olosuhteiden johdosta. Arvopaperikaupan selvitystoiminta on käytännössä keskitetty Suomen Arvopaperikeskus Oy:öön vuoden 1997 alusta lukien.

4 a luku 9 §. Valiokunta on täydentänyt 2 momentin säännöstä selvitysyhteisön kansainvälisten yhteyksien varmistamiseksi.

4 a luku 12 §. Pykälässä säädetään määräyksen antovaltuudesta. Selvitysyhteisön ja arvopaperimarkkinoiden toimintaan liittyvän järjestelmäriskin vuoksi valiokunta on tehnyt 1 kohtaan lisäyksen, jonka mukaan asianomainen ministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä selvitysyh-

teisön toimilupahakemuksen sisällön ja hakemukseen liitettävien selvitysten lisäksi erityisesti riskien hallinnasta ja sisäisestä valvonnasta.

Laki arvo-osuustileistä annetun lain 16 §:n muuttamisesta

16 §. Valiokunta on tehnyt 3 momenttiin terminologisen täsmennyksen, jolloin tämä säännös ja arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 11 §:n säännökset vastaavat toisiaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2.—4. sekä 6. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. ja 5. lakiehdotus hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1.

Laki

arvopaperimarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 1 §:n 1 momentti, 3 luvun 3 §:n 1 momentti, 4 luvun 5 a §, 7 luvun 1 §:n 2 momentti ja 3 §:n 1 momentti sekä 10 luvun 3 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 3 luvun 3 §:n 1 momentti, 7 luvun 1 §:n 2 momentti ja 10 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 581/1996 ja 4 luvun 5 a § laissa 1537/1995, sekä

lisätään 1 luvun 4 §:ään, siitä mainitulla lailla 581/1996 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti, lakiin uusi 4 a luku sekä 8 lukuun uusi 2 a § ja sen edelle uusi väliotsikko, seuraavasti:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 ja 4 §
(Kuten HE)

3 luku

Julkinen kaupankäynti arvopapereilla

3 §
(Kuten HE)

4 luku

Arvopaperikauppa ja arvopaperinvälitys

5 a §

Arvopaperinvälittäjän toiminta

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Välittäjä saa tehdä asiakkaan lukuun sopimuksen asiakkaan arvopapereiden velaksiannosta (*lainaus sopimus*) ja arvopapereiden luovutuksesta takaisinostoehdoin (*takaisinostosopimus*), jos välittäjän ja asiakkaan välillä on etukäteen tehty kirjallinen toimeksiantosopimus asiakkaan arvopapereiden käyttämisestä lainaus- tai takaisinostosopimuksissa. Jollei asiakkaan kanssa toisin ole sovittu, voidaan asiakkaan lukuun tehdä vain sellainen lainaus- tai takaisinostosopimus, jonka ehdot rahoitustarkastus on hyväksynyt ja jonka selvitys toteutetaan 4 a luvun mukaisesti selvitysyhteisössä tai kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termineillä annetussa laissa tarkoitetussa optioyhteisössä.

Rahoitustarkastus hyväksyy leimaverolain 47 b §:ssä tarkoitetun takaisinostosopimuksen sekä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun arvopaperien takaisinostosopimuksen ja lainausopimuksen ehdot. Hyväksyntää voi hakea rahoitustarkastuslain (503/1993) 2 §:ssä tarkoitettu valvottava. Erillistä hyväksyntää ei kuitenkaan ole haettava, jos takaisinostosopimuksen tai lainausopimuksen ehdot on vahvistettu 3 luvun 4 §:n mukaisesti osana arvopaperipörssin sääntöjä tai kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termineillä annetun lain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti osana optioyhteisön sääntöjä.

(5 mom. kuten HE)

4 a luku

Selvitystoiminta

1—3 §

(Kuten HE)

4 §

Selvitysyhteisön säännöt

Selvitysyhteisöllä on oltava säännöt, jotka si-

sältävät tätä lakia täydentävät määräykset selvitysyhteisön toiminnan harjoittamisesta. Säännöt ja niiden muutokset vahvistaa asianomainen ministeriö. Ennen sääntöjen tai niiden muutoksen vahvistamista ministeriön on pyydettävä asiasta lausunto Suomen Pankilta ja rahoitustarkastukselta. Jos yhteisön toimintaan tulee kuulumaan arvo-osuusjärjestelmään liitettyjen arvopapereiden selvitystoimintaa, on lausunto tarvittaessa pyydettävä myös arvopaperikeskukselta sekä asianomaiselta arvopaperipörssiltä tai muun julkisen kaupankäynnin järjestäjältä sääntöjen yhteensopivuuden varmistamiseksi ja arvopaperimarkkinoita kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi.

(2—4 mom. kuten HE)

5 §

Selvitysyhteisön liiketoiminta

(1 mom. kuten HE)

Selvitysyhteisö ei saa omistaa osakkeita tai osuuksia muussa kuin tässä pykälässä tarkoitettuja palveluja tuottavassa yhteisössä, ellei rahoitustarkastus erityisestä syystä myönnä poikkeusta tästä rajoituksesta. Selvitysyhteisö voi antaa sääntöjensä mukaiseen selvitystoimintaan kuuluvia tehtäviä toisen yhteisön hoidettavaksi. (Poist.) Selvitysyhteisön varat on sijoitettava turvallisella ja yhteisön maksuvalmiuden turvalla tavalla.

(3 mom. kuten HE)

6—8 §

(Kuten HE)

9 §

Selvitysosapuolen aseman turvaaminen

(1 mom. kuten HE)

Selvitysyhteisö saa selvitystoiminnan toteuttamiseksi avata omissa nimissään rahavarojen tilin Suomen Pankissa, ulkomaisessa keskuspankissa, talletuspankissa, ulkomaisessa luottolaitoksessa tai sen sivukonttorissa siten, että tilille vastaanotetaan ja siltä maksetaan selvitysosapuolten ja näiden asiakkaiden suorituksia sekä selvitysosapuolille ja näiden asiakkaille tulevia suorituksia. Tällaisella tilillä olevat varat eivät

kuulu selvitysyhteisölle ja ne on pidettävä selvitysyhteisön kirjanpidossa erillään selvitysyhteisön varoista. Selvitysyhteisön on pidettävä ajantasaisesti kirjaa siitä, kenelle tilillä olevat varat kuuluvat. Rahoitustarkastus voi arvopaperimarkkinoita kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi antaa selvitysyhteisölle tarkemmat määräykset tässä momentissa tarkoitetuilla selvitysyhteisön avaamilla tileillä olevien asiakasvarojen erilläänpitämisestä sekä asiakkaan aseman turvaamisesta selvitystoiminnassa.

10 ja 11 §
(Kuten HE)

12 §

Määräyksenantovaltuus

Asianomaisen ministeriön päätöksellä voidaan antaa tarkempia määräyksiä:

1) 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun hakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä selvityksistä, *erityisesti selvitysyhteisön riskien hallinnasta ja sisäisestä valvonnasta*;

(2 ja 3 kohta kuten HE)

7 luku

Arvopaperimarkkinoiden valvonta

1 ja 3 §
(Kuten HE)

8 luku

Rangaistussäännökset

2 a §
(Kuten HE)

10 luku

Erinäisiä säännöksiä

3 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

5.

Laki

arvo-osuustileistä annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan arvo-osuustileistä 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (827/1991) 16 §, sellaisena kuin se on muutettuna laissa 1074/1996, seuraavasti:

16 §

Kaupintatili

(1 ja 2 mom kuten HE)

Tässä pykälässä *tarkoitetuille kaupintatileille kirjattuihin arvo-osuuksiin* kohdistuvista pantti-

oikeuksista säädetään arvopaperimarkkinalain 4 a luvun 11 §:ssä.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 4 päivänä maaliskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuulikki Hämäläinen /sd
vpj. Seppo Kääriäinen /kesk
jäsen. Arto Bryggare /sd
Mikko Immonen /vas
Mari Kiviniemi /kesk
Paula Kokkonen /kok
Martti Korhonen /vas

Riitta Korhonen /kok
Paavo Nikula /vihr
Erkki Partanen /sd
Vuokko Rehn /kesk
Ola Rosendahl /r
Juhani Sjöblom /kok
Sakari Smeds /skl.